

บทที่ 5

จริยศาสตร์ของเพลโต

หัวข้อเรื่อง

1. จริยศาสตร์ของเพลโต
2. ความคิดเรื่องความยุติธรรม
3. คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ
4. คุณธรรมของสังคมและของปัจเจกชน
5. ความดีทางสังคมและความดีส่วนบุคคล
6. รัฐในอุดมคติ
7. นักปกครองในอุดมคติ
8. ทฤษฎีความคิด
9. ความสุข ความดี และระเบียบเกี่ยวกับเหตุผล

สาระสำคัญ

1. ผลงานที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของเพลโตคือ การกำหนดธรรมชาติคุณค่าของความยุติธรรม และวิธีการที่จะเข้าใจความยุติธรรมในสังคม
2. ประเภทของจริยศาสตร์ ได้แก่ จริยศาสตร์ของปัจเจกชน และจริยศาสตร์ของรัฐ
3. องค์ประกอบของรัฐที่สำคัญ คือนักปกครอง ทหาร และกรรมกร
4. คุณธรรมที่สำคัญสำหรับนักปกครอง 4 ประการ ได้แก่ ความฉลาด ความยุติธรรม ความกล้าหาญ และความรู้จักประมาณ
5. ปัจเจกชนนั้นต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ เหตุผล อารมณ์ และความปรารถนา
6. ความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ในสังคม พอสรุปได้ 3 ประการ ตามทัศนะของเพลโต
7. รัฐในอุดมคติ รัฐในอุดมคตินั้นจะต้องมีความยุติธรรมสากล รัฐบาลประชาธิปไตยหรือรัฐบาลทรวราชย์ก็ควรมีนักปกครองผู้ฉลาดสามารถบริหารประเทศให้ดำเนินไปด้วยดี

8. การจะมีนักปกครองในอุดมคติได้นั้นต้องมีการฝึกฝนอบรมบุคคลผู้ที่จะมาเป็นนักปกครอง และนักปกครองที่ดีต้องประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ

9. ชีวิตที่ดีที่สุดสำหรับปัจเจกชนนั้นคือ ชีวิตที่เป็นเอกภาพ มีสติปัญญา อารมณ์เหตุผล และมีความปรารถนาในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์

10. ในทัศนะของเพลโตต้องการให้นักปรัชญาเป็นนักปกครอง หรือนักปกครองที่เรียนรู้และเข้าใจปรัชญา สามารถนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้กับการปกครอง ความผาสุกจึงจะเกิดขึ้นแก่มวลชน

จุดมุ่งหมาย

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 4 เรื่อง จริยศาสตร์ของเพลโตจบแล้วนักศึกษาสามารถ

1. อธิบายจริยศาสตร์ที่สำคัญของเพลโตได้อย่างแจ่มแจ้ง
2. จัดประเภทของจริยศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง
3. บอกได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของรัฐ และนักปกครองมีอะไรบ้าง
4. อธิบายคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นสำหรับนักปกครองได้
5. ชี้ให้เห็นความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ในสังคมว่าต้องการอะไรบ้าง
6. วิจาร์ณรัฐในอุดมคติและนักปกครองในอุดมคติว่าเป็นไปได้หรือไม่?
7. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความดีของปัจเจกชนกับความดีทางสังคม
8. แสดงตัวอย่างชีวิตที่ดีที่สุดของปัจเจกชนว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ

อะไรบ้าง

9. สรุปทัศนะของเพลโตเกี่ยวกับรัฐ นักปกครอง ทหาร กรรมกร และชีวิต ในอุดมคติ

บทที่ 5

จริยศาสตร์ของเพลโต (Plato 427-347 ก.ศ.)

1. เพลโต (Plato 427 - 347 B.C.)

1.1 จริยศาสตร์ของเพลโต

ความดีความชั่วตามที่เสนอของเพลโต เขาถือว่า ความดีถูกผูกมัดอยู่กับทฤษฎีเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในจักรวาล ความดีมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง เราทำความดีเพื่อความดี ไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น ความชั่วก็เช่นเดียวกัน เราทำความชั่ว ก็ได้รับผลชั่ว นอกจากนี้ เพลโต ยังสอนว่า โลกแห่งประสาทสัมผัสเป็นของไม่จริงยั่งยืน เปลี่ยนแปลงได้ นี่แหละคือความชั่ว ส่วนโลกแห่งความบริสุทธิ์จริง ๆ เป็นความคิดที่ไม่เปลี่ยนแปลง นี่แหละความดี มนุษย์สามารถรู้จักโลกที่แท้จริงได้ด้วยเหตุผล เพราะฉะนั้น เหตุผลจึงเป็นความดีอันสูงสุดของมนุษย์ จุดหมายปลายทางของชีวิต คือ การปลดปล่อยวิญญาณออกจากความทุกข์จนวิญญาณสามารถรู้จักโลกแห่งความคิดอันแท้จริงได้ แต่มนุษย์อาจมีชีวิตดำรงอยู่ได้แม้ร่างกายจะทำให้ชีวิตต่ำต้อยลงไป และอยู่ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงเป็นเงาติดตามสิ่งที่ เป็นจริง เพลโต เชื่อว่า ส่วนแห่งเหตุผลของมนุษย์คอยควบคุมการกระทำทุก ๆ อย่างแล้ว เขาสอนว่า ส่วนสำคัญของมนุษย์มีส่วนสำคัญอยู่ 3 ส่วน คือ หน้าที่ทางร่างกาย ความปรารถนา และความจงใจ มนุษย์มีชีวิตดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลคอยควบคุมความคิดและการกระทำ ซึ่งผลปรากฏออกมาก็คือ ทำให้มนุษย์เป็นคนฉลาด กล้าหาญ และมีอารมณ์ดี ขึ้น

ดังนั้น ชีวิตที่ประกอบด้วยเหตุผล จึงเป็นชีวิตที่สูงที่สุดสำหรับมนุษย์ เพราะมันเป็นชีวิตที่มีสติปัญญา ความกล้าหาญและการควบคุมตนเอง เพลโต สอนต่อไปว่า ชีวิตแบบนี้จะเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความสุข ความสุขและความดีเป็นของคู่กัน

อย่างไรก็ตาม คนเราไม่ควรแสวงหาความสุขตอนใกล้จะสิ้นชีวิต ความสุขควรจะมีมาเมื่อตอนที่เรามีชีวิตอยู่ ชีวิตที่สูงที่สุดจึงเป็นชีวิตที่มีเหตุผล มีการควบคุมตนเอง ระงับอารมณ์ฝ่ายต่ำไว้ได้ ตลอดจนถึงการควบคุมความคิดและการกระทำทั้งหมด

1.2 ความคิดเรื่องความยุติธรรม

จุดประสงค์ของอุดมรัฐหรือรัฐในอุดมคติ ซึ่งเป็นผลงานที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของเพลโต ก็คือ การกำหนดธรรมชาติ คุณค่าของความยุติธรรมและวิธีการที่จะเข้าใจความยุติธรรมในสังคม เพลโตมีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ความยุติธรรมในความหมายที่บริสุทธิ์นี้ โดยสาระสำคัญแล้ว ก็คือความดี ไม่ใช่เป็นความดี

เพื่อสังคมอย่างเดี่ยวเท่านั้น แต่ต้องเป็นความดีสำหรับปัจเจกชนจะได้นำมาปฏิบัติด้วย ในคำสอนเรื่องจริยศาสตร์นี้ เพลโตได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. จริยศาสตร์ของปัจเจกชน
2. จริยศาสตร์ของรัฐ

1. จริยศาสตร์ของปัจเจกชน ได้แก่การที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามและเชื่อฟังกฎหมายของรัฐ

นอกจากนี้ ยังต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมอีกด้วย

2. จริยศาสตร์ของรัฐ หมายถึงวัตถุประสงค์ของรัฐตามที่เพลโตได้ตั้งเอาไว้คือ

- 1) การฝึกฝนให้พลเมืองมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 2) มีคุณธรรมเกี่ยวกับความดี
- 3) มีการอยู่ดีกินดี

หลักการหรืออุดมการณ์เหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชน เพลโต ตระหนักดีว่า รัฐตามที่กล่าวมานี้ ไม่สามารถจัดตั้งขึ้นมาได้ในโลกที่ไม่สมบูรณ์ แต่เขาตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักคิดรุ่นหลัง ๆ เพื่อเป็นหลักให้พลเมืองช่วยกันสร้างสรรคความเจริญให้แก่รัฐ

ดังนั้น ส่วนประกอบของรัฐตามที่เพลโตกำหนดเอาไว้ มีดังนี้

- 1) ชนชั้นปกครอง จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความฉลาด
- 2) ทหาร จะต้องมีความกล้าหาญ มีหน้าที่ป้องกันประเทศและรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ
- 3) ชนชั้นกรรมาชีพ จะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและมีระเบียบวินัยในตัวเอง

ประเทศชาติที่เจริญก้าวหน้าจะต้องมีนักปกครองที่ฉลาดและมีความสามารถในการปกครองประเทศเป็นอย่างดี ถ้าผู้ปกครองประเทศฉลาด ประชาชนในประเทศก็ฉลาดไปด้วย ฉะนั้น ควรให้นักปรัชญาเป็นนักปกครอง เพราะนักปรัชญาย่อมต้องการแต่ความรู้ ความยุติธรรม ความสวยงาม ความดี ความรู้ของนักปรัชญา คือ ความรู้ในสิ่งที่เป็นสัจธรรม เป็นผู้ไต่ร่ตรองทุกกาลสมัย

จากข้อเท็จจริงอันนี้ เราจะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะปกครองประเทศจะต้องมีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์จริง ๆ และจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วเป็นอย่างดี เราจะต้องให้การศึกษาแก่ผู้มีอายุ 20 ปี เป็นต้นไป เป็นเวลา 10 ปี พออายุ 30 ปี เขาจะเลือกพวกที่

ได้รับการคัดเลือกแล้วนี้ให้ไปอบรมความรู้ทางปรัชญาอีก 5 ปี ถึง 6 ปี แล้วให้เข้าทำงานของ
รัฐเป็นเวลา 15 ปี คนที่ได้รับการคัดเลือกเหล่านี้ พออายุได้ 50 ปี ก็จะเป็นนักปรัชญาอเมริ
พอที่จะปกครองประเทศต่อไปได้และทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน มุ่ง
ให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี อบรมผู้ที่มาที่หลังให้ดำเนินรอยตามไปด้วยดี

เรื่องทหาร ประเทศหนึ่ง ๆ จะต้องมียาและทหารทุกคนจะต้องมีความกล้าหาญ
ความกล้าหาญนี้เราจะวัดได้หรือรู้ได้ในเวลาที่มีภัยเกิดขึ้น ความกล้าหาญเป็นสิ่งที่อบรม
กันได้โดยการศึกษา ในประเทศหนึ่ง ๆ ย่อมต้องการคนมีความกล้าหาญมากกว่าคน
ขี้ขลาด ต้องการคนฉลาดมากกว่าคนโง่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความอดกลั้น เป็น
สะพานเชื่อมโยงความสามัคคีระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ดังนั้น ความดีของประเทศก็คือพยายามทำ
หน้าที่บำรุงตนเองให้ดีที่สุดโดยไม่ต้องไปรบกวนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น (ประเทศอื่น)

เรื่องชนชั้นกรรมาชีพ จะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและประกอบ
อาชีพพร้อมทั้งมีระเบียบวินัยในตัวเอง บุคคลย่อมมีความรู้สึก 3 ประการ คือ การทำหน้าที่
ความคิด และความโลภ (ความต้องการ) ความต้องการทำให้เกิดความคิด ความคิดทำให้เกิด
การทำหน้าที่ เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลย่อมมีความกล้าหาญ และความทรงจำติดตัวอยู่ ทั้ง
ในความรู้สึกนึกคิดและในดวงวิญญาณ ความอดกลั้นย่อมยกตัวเองอยู่เหนือความต้องการไว้
ทุกขณะ และความยุติธรรมก็เป็นความดีของดวงวิญญาณและส่วนทั้งหมด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
ย่อมทำหน้าที่ของมันตามสมควร

ความดีย่อมมีอยู่ชนิดเดียว ส่วนความชั่วมีอยู่หลายชนิด จริยศาสตร์ของเพลโต
ได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์ทุกคนโดยธรรมชาติแล้ว มักแสวงหาแต่สิ่งที่
ดี สิ่งต่าง ๆ โดยปกติมีความเป็นไปในอันที่จะเพิ่มพูนและทำให้สิ่งที่ตนเป็นอยู่แล้วสมบูรณ์
ยิ่งขึ้น และมนุษย์ก็ตกอยู่ในกฎนี้ด้วย เมื่อดวงวิญญาณได้บรรลุถึงความสมบูรณ์แล้วโดย
ธรรมชาติ การปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาณ เรียกว่า “คุณธรรม” ในขณะเดียว เมื่อ
ร่างกายได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ลักษณะอันนี้เราเรียกว่า “พลานามัยดี”
คุณธรรม คือ ความรู้ คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลโดยฉับพลันหรือโดย
บังเอิญ มนุษย์ไม่สามารถปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถ้าหากเขาไม่รู้ว่า เขากำลังทำอะไร ทำ
เพื่ออะไร ทำอย่างไร คุณธรรมทุกอย่างต้องเกิดจากความรู้ และก็ไม่ใช้ความรู้ที่เป็น
ทฤษฎี หากแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การทำชั่วใด ๆ เป็นไปโดยไม่ตั้งใจหรือ
ขัดขวางความตั้งใจ เพราะถูกกิเลสครอบงำหรือกระทำไปโดยกระตั้นหัน ถึงแม้ว่าจะ
ทำลงไปโดยไม่ตั้งใจก็ตาม ย่อมไม่พ้นจากการได้ชื่อว่า “ทำความชั่ว” เราคิดว่า เขา
รู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้ และคิดว่า เขาตั้งใจทำในสิ่งที่เขาไม่ได้ตั้งใจทำ นั่นคือ “ความดี”

ดวงวิญญาณสำคัญกว่าร่างกายโดยธรรมชาติ เพราะว่า ดวงวิญญาณหรือจิตใจ ใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือ และดังนั้น สิ่งที่ใช้อย่อมมีอิทธิพลเหนือสิ่งที่ถูกใช้ ดังนั้นคุณธรรม จึงมีความสำคัญต่อสุขภาพร่างกาย เพราะความโน้มเอียงทางจิตใจที่เข้าครอบครองคนมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ความชั่วเร็วกว่าความตาย และความไม่ยุติธรรมเร็วกว่าความทุกข์ทรมาน เพราะว่า ความชั่วและความไม่ยุติธรรมเป็นพิษเป็นภัยต่อจิตใจยิ่งนัก

คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ

- 1) ความฉลาด (Wisdom)
- 2) ความยุติธรรม (Justice)
- 3) ความกล้าหาญ (Courage)
- 4) ความรู้จักประมาณ (Temperance)

คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ เหล่านี้ เป็นส่วนประกอบที่สมบูรณ์ของรัฐ ความฉลาดเป็นนโยบายเครื่องนำทางและเป็นบ่อเกิดแห่งการปกครองที่ฉลาด เพราะฉะนั้น จึงเป็นคุณธรรมพิเศษสำหรับนักปกครอง ในบรรดาคุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สูงที่สุด เพราะว่า ความยุติธรรมได้รวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เมื่อผู้ปกครองปกครองอย่างฉลาด ทหารก็ต่อสู้อย่างกล้าหาญ คนงานก็ทำงานกันอย่างขยันขันแข็ง ทุกคนมีความเชื่อต่อเหตุผลที่ปกครองตน เมื่อมองจากทัศนะภายนอกแล้ว ความยุติธรรม ก็คือ การแบ่งปันแรงงานที่สมบูรณ์และเพลโตก็จำกัดลงไปว่า “การทำหน้าที่ของตนเองและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับธุรกิจของผู้อื่น”

ดังนั้น จึงเป็นที่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า ความยุติธรรมคลุมไปถึงคุณธรรมข้ออื่น ๆ ทั้งหมด เพราะเมื่อปราศจากความยุติธรรมแล้ว กิจกรรมต่าง ๆ ย่อมดำเนินไปอย่างผิดเป้าหมาย ความฉลาดเพียงอย่างเดียวสามารถทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้และสิ้นสุดลงโดยธรรมชาติ ความยุติธรรม ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการอันแท้จริงซึ่งตัดสินโดยเหตุผล ความกล้าหาญ ทำให้เรายืนหยัดที่จะทำสิ่งที่ฉลาดและยุติธรรม ไม่ว่าจะมีความอุปสรรคใด ๆ และความรู้จักประมาณรวมถึงความซื่อสัตย์ ความเชื่อถือมาช่วยประสานส่วนต่าง ๆ ของจิตใจให้กลมกลืนไปกับเหตุผล

ความยุติธรรมโดยย่อ คือ สติปัญญา ความมีพลัง และความเป็นเอกภาพ ไม่ใช่คุณธรรมข้อหนึ่งในหลายข้อ แต่เป็นคุณธรรมที่คลุมไปถึงคุณธรรมข้ออื่น ๆ อีกด้วย

ความยุติธรรมในปัจเจกชน

อย่างไรก็ตาม ความยุติธรรมก็คือ การปรับตัวภายนอกแห่งหน้าที่ทางสังคม

เนื้อแท้ของความยุติธรรมที่แท้จริงนั้น คือ ลักษณะภายในอันได้แก่จิตใจที่มีเหตุผล และสำหรับเหตุผลข้อนี้ ความยุติธรรมต้องอยู่ในลักษณะส่วนตัวของปัจเจกชน สมาชิกทุก ๆ คน ของรัฐควรเป็นคนมีความยุติธรรมและไม่ใช้ถูกบังคับ จึงมีความยุติธรรม แต่เพราะเขาพิจารณาเห็นว่า ความยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งดีงาม การที่สมาชิกหรือประชาชนของรัฐ มีความยุติธรรมก็เท่ากับว่ารัฐมีความยุติธรรมนั่นเอง

ดังนั้น เพลโต จึงพิจารณาเห็นว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมส่วนบุคคล ต่อไปนี้ เป็นการเปรียบเทียบส่วนประกอบที่สำคัญระหว่างรัฐกับปัจเจกชน รัฐมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) นักปกครอง
- 2) ทหาร
- 3) ชนชั้นกรรมาชีพ

ส่วนปัจเจกชนมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 1) เหตุผล
- 2) อารมณ์ เช่น ความรัก ความโกรธ ฯลฯ
- 3) ความปรารถนา รวมถึงความต้องการ ซึ่งแต่ละอย่างเหล่านี้

ปัจเจกชนควรมีอิสรภาพที่จะกระทำหน้าที่พิเศษของตน และแต่ละอย่างก็เป็นส่วนสำคัญในธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ กระทำหน้าที่ของตนครบบริบูรณ์แล้ว ชื่อว่ามีคุณธรรมพร้อมมูล ปัญญาเป็นคุณธรรมพิเศษของวิญญาณส่วนที่มีเหตุผล ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมพิเศษของวิญญาณที่มีอารมณ์ ส่วนความรู้จักประมาณมีอยู่ในความเชื่อถือของอารมณ์และความปรารถนาที่มีต่อเหตุผล

อนึ่ง ความยุติธรรม เมื่อก้าวโดยที่สุดแล้ว คือ การปรากฏพร้อมหน้าแห่งคุณธรรมทั้งหมดเหล่านี้ ในดวงวิญญาณและมีการใช้สติปัญญา อารมณ์และความปรารถนา ให้มีความกลมกลืนกันอย่างอิสระเสรี ซึ่งมีเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง สำหรับความปรารถนาหรือความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ในสังคมนั้น พอจะแบ่งออกตามความแตกต่างของสมาชิกในสังคมได้ 3 ประการ คือ

- 1) ความต้องการที่จะแสวงหาความรู้และรักษาความรู้เอาไว้
- 2) ความปรารถนาที่จะรับใช้ประเทศชาติบ้านเมือง
- 3) ความต้องการที่จะผลิตวัสดุที่ต้องการออกมาใช้ เพื่อความสะดวกในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์

สมาชิกของสังคมทุกคนต้องมีความปรารถนาหรือความต้องการ 3 ประการเหล่านี้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีประการใดประการหนึ่ง

อะไรคือคุณธรรมที่สำคัญในจริยศาสตร์ของเพลโต

คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการ

นักปรัชญากรีกโบราณหลายท่านได้ยอมรับนับถือคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์เพลโตได้แบ่งไว้ 4 ประการด้วยกันคือ

1) **ปัญญา (Wisdom)** บุคคลผู้มีความรู้ย่อมกระทำกิจกรรมทุกอย่างด้วยเหตุผลเสมอหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง กิจกรรมที่มีเหตุผลย่อมประกอบด้วยคุณธรรม โดยวิธีการดังกล่าวมานี้ ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมที่รวมเอาคุณธรรมอื่น ๆ ทั้งหมดเข้าไว้ด้วยเหตุนี้ ปัญญาจึงเป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด เมื่อปราศจากปัญญาแล้วคุณธรรมทั้งหมดก็มิได้อยู่อย่างเที่ยงธรรมไม่ได้

ดังนั้น หลังจากที่เราได้เข้าใจอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ปัญญาจึงหมายถึงการกระทำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ตามเวลาและสถานที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ เพลโตถือว่าการคาดเหตุการณ์ได้ล่วงหน้า ความระมัดระวัง การตัดสินใจที่แน่นอนและความสุขุมก็รวมอยู่ในคำว่า “ปัญญา”

2) **ความกล้าหาญ (Courage)** คุณธรรมเรื่องความกล้าหาญนี้เป็นคุณธรรมที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตของปัจเจกชน ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการป้องกันชีวิตของเราให้หลุดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายทวนใจ มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่ตกเป็นทาสของสิ่งชั่วร้ายทวนใจจนทำให้เสียคนไปก็มี ทั้งนี้เพราะเขาขาดคุณธรรมเรื่องความกล้าหาญบุคคลผู้มีความกล้าหาญเท่านั้นจึงจะสามารถเอาชนะสิ่งชั่วร้ายทวนใจได้และบุคคลผู้มีความกล้าหาญเท่านั้นจึงจะสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ ศัตรูหมู่ไพรีได้หากจะมีคำถามว่า เราจะรู้ว่าบุคคลนั้นมีความกล้าหาญได้อย่างไร ต่อคำถามนี้พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “เราจะรู้ได้เมื่อเวลามีภัย” หมายความว่า เราจะสังเกตได้จากเวลาที่บุคคลนั้นมีภัยมาถึงตัว

โดยทำนองนี้ ความกล้าหาญได้รวมเอาความกล้าและความอดทนเข้าไว้ด้วยความกล้าเป็นคุณลักษณะภายนอกของความกล้า ส่วนความอดทนเป็นคุณลักษณะภายในของความกล้าหาญ เพราะความกล้านี้เอง บุคคลเราจึงบรรลุจุดมุ่งหมายได้โดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ ชัดขวาง และเพราะอาศัยความอดทนเป็นเดิมพัน บุคคลเราจึงอดทนความเจ็บปวดแสนสาหัสได้อย่างสงบเสงี่ยม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นความกล้าหาญ จึงรวมเอาการสงวนรักษาความขยันหมั่นเพียร การตัดสินใจ ศรัทธา ความหวังและความเชื่อ

มนุษย์ต้องการความกล้าหาญที่มีระดับแตกต่างกันตามสถานที่และสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ทหารต้องการความกล้าหาญทางร่างกาย นักปฏิรูปสังคมหรือนัก

การศาสนาจึงเห็นว่าความกล้าหาญทางศีลธรรมมีมากกว่าความกล้าหาญทางด้านส่วนตัวของเขา

ดังนั้น ความกล้าหาญจึงเป็นคุณสมบัติของสังคมที่ทุกคนยอมรับ

3) ความรู้จักประมาณ (Temperance) ความรู้จักประมาณเป็นคุณสมบัติของปัจเจกชน ความรู้จักประมาณนี้ก็เหมือนกันกับความกล้าหาญคือมีความสำคัญมากในชีวิตประจำวันของปัจเจกชน ความกล้าหาญและความรู้จักประมาณทั้งสองเหล่านี้ช่วยให้บุคคลรอดพ้นจากสิ่งยั่วยวนกวนใจทั้งหลายได้ ความรู้จักประมาณนี้หมายถึงการหลีกเลี่ยงจากสิ่งยั่วยวนอันเกิดจากประสาทสัมผัสหรือความเพลิดเพลินทางวุฒิปัญญา (เช่น ทำการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยจนเพลิดเพลิน)

บุคคลผู้รู้จักประมาณสามารถที่จะควบคุมประสาทสัมผัสของเขาได้โดยอาศัยเหตุผล โดยวิธีนี้ความรู้จักประมาณก็เป็นระเบียบวินัยในตัวเอง ความรู้จักประมาณมีความหมายตรงกันข้ามกับความเกินประมาณหรือการขาดความพอดี การหลีกเลี่ยงจากการขาดความพอดีเป็นแบบอย่างขั้นมูลฐานของความรู้จักประมาณ

ความรู้จักประมาณเป็นเครื่องวัดที่จะรักษาพลังแห่งความพยายามในการบรรลุจุดมุ่งหมายของปัจเจกชน ความรู้จักประมาณมีลักษณะทั้งที่เป็นฝ่ายบวกและฝ่ายลบ ลักษณะที่เป็นฝ่ายบวกมีจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

การเสียสละตนเอง การระงับใจตนเอง ฯลฯ มีลักษณะที่เป็นฝ่ายลบ โดยอาศัยความรู้จักประมาณทั้งสองชนิดเหล่านี้ บุคคลสามารถรักษาพลังงานมิให้สูญเสียไปได้ และรวบรวมพลังความคิดเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายต่อไป

4) ความยุติธรรม (Justice) ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมทางสังคมซึ่งได้รวบรวมเอาคุณธรรมทางสังคมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันโดยแท้จริง เช่น ความรัก ความกล้าหาญ ความรื่นเริง ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี การทำหน้าที่และการรักษาสัญญา ฯลฯ บุคคลผู้มีความยุติธรรมควรเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่นด้วย เพราะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้น

คุณธรรมพิเศษเป็นมูลฐานของคุณธรรมทั้งปวง

คุณธรรมพิเศษทั้ง 4 ประการ ดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นคุณธรรมขั้นมูลฐานทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตทางสังคม ด้วยเหตุนี้ คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการนั้นจึงได้สร้างมูลฐานให้แก่ศีลธรรมของสังคมและปัจเจกชน

เพลโต ไม่มีข้อโต้แย้งในการยอมรับทฤษฎีว่าด้วยคุณธรรมที่สำคัญโดยทั่วไปแต่อย่างใด แต่เราก็ควรจะตั้งข้อสังเกตไว้ในที่นี้ด้วยว่า การแบ่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้

เพลโตได้แบ่งไว้ในสมัยที่เขามีชีวิตอยู่เท่านั้นเอง

ดังนั้น การที่เราจะนำมาใช้ในยุคปัจจุบันนี้อาจจะไม่ได้ผลเท่าไรนัก เพราะว่า
คุณธรรมต่าง ๆ นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สถานที่ ฐานะ และบทบาทของประชาชน
เพราะฉะนั้น ก่อนที่เราจะนำคุณธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติก็ควรปรับปรุงและ
แก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย

คุณธรรมของสังคมและคุณธรรมของปัจเจกชน

เพลโตได้แบ่งคุณธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) คุณธรรมทางสังคม
- 2) คุณธรรมของปัจเจกชน

คุณธรรมของสังคมหมายถึง คุณธรรมบางส่วนที่เราใช้ในวิถีทางสังคม
และคุณธรรมของปัจเจกชนเราก็นำมาใช้ในวิถีของปัจเจกชนด้วยเหมือนกัน แต่ว่าการแบ่ง
คุณธรรมออกเป็น 2 ประเภทนี้ ยังไม่แน่นอนเพียงแบ่งให้เห็นเป็นแนวทางเท่านั้น คือ
คุณธรรมสำหรับชีวิตของปัจเจกชนได้แก่ ความกล้าหาญ การควบคุมตนเอง การสงวน
รักษา การเคารพตนเอง ความรู้จักประมาณและการมีวัฒนธรรม ส่วนคุณธรรมของ
สังคม ได้แก่ ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรัก การเคารพบูชา การมีวาจาสัตย์
ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และความซื่อสัตย์ ฯลฯ

ความเป็นเอกภาพของคุณธรรม (Unity of Virtues)

ตามทัศนะของเพลโต คุณธรรมไม่ได้มีอยู่อย่างอิสระ แต่มีอยู่เป็นเอกภาพและ
สกลภาพ อันที่จริงแล้วคุณธรรมทั้งหมดมีลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งเราสามารถนำมาใช้ได้
โอกาสที่ต่างกัน จุดมุ่งหมายอันสูงสุดของมนุษย์ก็คือการเข้าใจตนเองนี่เป็นจุดมุ่งหมายอัน
สูงสุด และเป็นหน้าที่อันสูงสุดด้วย นิสัยการปฏิบัติตามหน้าที่นี้ก็เป็นคุณธรรมอันสูงสุด
ด้วยเช่นกัน

จากข้อความที่กล่าวมานี้ จึงขอสนับสนุนแนวความคิดของกรีน ซึ่งได้เขียนไว้
ว่า “เป็นความจริงที่ว่า คุณธรรมทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน”

2. ความดีทางสังคมและความดีส่วนบุคคล

ความยุติธรรมในรัฐที่มีความกลมกลืนกันระหว่างบุคคลต่าง ๆ และความยุติธรรม
ในปัจเจกชนที่มีความกลมกลืนกันระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของดวงวิญญาณ ดูเหมือนว่าจะ
มีความคิดที่แตกต่างกันอยู่ 2 ประการ โดยการพิจารณาเทียบเคียง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ
ถูกหรือผิด เพลโต ก็ยังยืนยันลักษณะเหล่านั้นอยู่ และพบว่าเป็นอันเดียวกับหลักการเรื่อง
เอกภาพระหว่างความดีทางสังคมและความดีส่วนบุคคล

บุคคลผู้มีความยุติธรรม คือ ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องนำทางในชีวิต มุ่งพิจารณาที่จะทำความเข้าใจความคิดเรื่องการพัฒนาส่วนต่าง ๆ ภายในดวงวิญญาณทั้งหมดให้มีความกลมกลืนกันอย่างดี เพราะเขาแสวงหาเส้นทางที่เข้าใจความคิดอันนี้ในรัฐด้วยเหมือนกัน ซึ่งเขาเองก็เป็นสมาชิกของรัฐนั้นอยู่ คือ เขาแสวงหาทั้งสองกรณี สำหรับเหตุผลเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า เขารู้แนวความคิดเรื่องความยุติธรรมนั่นเอง คุณธรรมเรื่องการอยู่ดีกินดีของเขาจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อความยุติธรรมมีพร้อมมูลอยู่แล้วในดวงวิญญาณทุก ๆ ดวง

3. รัฐในอุดมคติ

หน้าที่ของปรัชญาสังคมขั้นแรกก็คือ การวางโครงสร้างของรัฐที่สมบูรณ์แบบซึ่งในรัฐเช่นนั้นจะต้องมีความยุติธรรมสากลอยู่ ครั้นแล้วก็นำไปสู่ความคิดที่ว่าด้วยแบบต่าง ๆ ของรัฐบาลยุคต่อมา ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยหรือรัฐบาลทระราชย์ก็ควรมีนักปกครองผู้ฉลาดสามารถบริหารประเทศให้ดำเนินไปด้วยดี

ความรู้และความรักความยุติธรรมเป็นลักษณะสำคัญของนักปกครองรัฐในอุดมคติในเบื้องต้น เราต้องมีความกล้าหาญในการนำความรู้และความรักความยุติธรรมนั้นมาใช้กับนักปกครองและประชาชนพลเมือง ผลประโยชน์ของประชาชนก็คือผลประโยชน์ของรัฐ รัฐเป็นเหมือนร่างกาย ถ้าส่วนหนึ่งได้รับความทุกข์หรือความสุข ก็เท่ากับว่า ส่วนทั้งหมดได้รับความทุกข์หรือความสุขด้วย จุดมุ่งหมายของความยุติธรรม ก็คือ การเข้าใจคุณธรรมเรื่องการอยู่ดีกินดีทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่การอยู่ดีกินดีของร่างกายที่เลือกสรรแล้ว

4. นักปกครองในอุดมคติ

ถ้าความยุติธรรมมีอยู่ในดวงวิญญาณของทุก ๆ คนแล้ว ดวงวิญญาณของนักปกครองก็ควรจะมีคุณธรรมมากกว่าใคร ๆ แต่มีนักปกครองเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่มีความยุติธรรมฝังอยู่ในดวงวิญญาณอย่างบริบูรณ์ เพราะว่า การจะเป็นนักปกครองที่ดีได้นั้น ต้องใช้เวลาพัฒนาจิตใจอยู่นานทีเดียว สิ่งสำคัญนั้นก็คือ การให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ที่จะมาเป็นนักปกครอง และนักปกครองที่ดีต้องประกอบด้วยคุณธรรมสำคัญ 4 ประการ คือ ความฉลาด ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ และความกล้าหาญ ในความหมายอีกอันหนึ่งก็คือว่า นักปกครองต้องมีการบังคับตนเองและความกล้าหาญในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น

เพราะฉะนั้น นักปกครองในอุดมคติ จึงต้องเป็นนักปรัชญาเมธี ผู้รักในปัญญามีความรู้แจ้งทางวุฒิปัญญาและมีความเฉลียวฉลาดทางด้านปฏิบัติอีกด้วย อันที่จริงแล้ว

ความยุติธรรม ก็คือ ปัญญา ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันในสังคม

5. ทฤษฎีความคิด

ทฤษฎีความคิดของเพิลโต คือทฤษฎีที่เป็นปอเกิดแห่งความคิดที่แท้จริง ความคิดรวบยอดไม่ใช่เป็นเพียงความคิดทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นความคิดเกี่ยวกับบางสิ่งบางประการ ที่มีความจริงในตัวเอง มีอยู่นอกใจและมีอิสระจากใจ หากมีคำถามว่าเพิลโตได้เข้าใจคำสอนเรื่องนี้ได้อย่างไร? คำสอนเรื่องนี้เราพอจะเห็นได้ว่า ความแท้จริงหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความคิดกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่

เมื่อว่าตามทัศนะนี้ ความจริงได้แก่ความนึกคิดที่เกิดขึ้นในใจ อันเป็นภาพจำลองของบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่ภายนอกใจ ความรู้หมายถึงความรู้ที่เกี่ยวกับความจริงและมีปัญหาว่า อะไรเล่า? คือความคิดก่อนอื่นขอให้พิจารณาดูว่าอะไรเป็นลักษณะของความคิดซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดทั้งหลายเป็นเนื้อสาร ความคิดทั้งหลายเป็นความแท้จริงที่สมบูรณ์และสูงสุด ทุกสิ่งทุกอย่างรวมอยู่ในความคิด ความคิดไม่ต้องการอิงอาศัยสิ่งอื่นใด แต่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องอิงอาศัยความคิด ดังนั้น ความคิดจึงเป็นหลักสำคัญประการแรกของทุกสิ่ง

2. ความคิดเป็นสิ่งสากล ความคิดไม่ใช่สิ่งต่าง ๆ โดยทั่วไป เช่นความคิดเรื่องม้า ก็ไม่ได้หมายถึงม้าตัวนี้ ตัวนั้น แต่หมายถึงความคิดเรื่องม้าโดยทั่ว ๆ ไป

3. ความคิดไม่ใช่สิ่งต่าง ๆ แต่เป็นการนึกคิดคำนึง (Thinking) ความคิดไม่ใช่ความคิดของผู้คิด แต่เป็นความคิดที่มีอยู่โดยทั่วไปและต้องเป็นความคิดที่มีอยู่ในใจ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความคิดที่เรากล่าวมานี้เป็นความคิดที่เกี่ยวกับสิ่งทั่ว ๆ ไป

4. ความคิดแต่ละอย่างเป็นเอกภาพ หมายความว่าแต่ละความคิดมีความเป็นหนึ่งเสมอ และมีอยู่หนึ่งในบรรดาสิ่งทั้งหลาย เช่นความคิดเรื่องคนก็มีเพียงหนึ่ง ถึงแม้คนเราจะมียุ่่มาก แต่ความคิดเรื่องคนก็มีอยู่เพียงหนึ่งเท่านั้น สำหรับสิ่งต่าง ๆ ก็เหมือนกัน แต่ความคิดเรื่องเฉพาะสิ่งก็มีอยู่เพียงหนึ่ง

5. ความคิดเป็นธรรมชาติที่แบ่งแยกไม่ได้และไม่แตกดับ เป็นสิ่งนิรันดร ถึงอย่างไรก็ตามความคิดก็ยังคงความเป็นหนึ่งไว้ได้ เพราะความหมายของความคิดไม่อิงอาศัยอะไร? ไม่ว่าจะ เป็นกาลหรืออวกาศ ความคิดจึงเป็นธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งเดียวกันกับคำจำกัดความ

6. ความคิดเป็นแก่นแท้ของทุกสิ่งทั้งหมด เราได้ให้คำจำกัดความว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสิ่งหนึ่ง ถ้าเราได้ให้คำจำกัดความเรื่องคนว่า คนเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล อันนี้ก็หมายความว่าเหตุผลเป็นแก่นแท้ของคน

7. เมื่อกล่าวโดยชนิดเดียวกันแล้ว ความคิดแต่ละความคิดมีความสมบูรณ์ขั้นสูงสุด ความสมบูรณ์ของความคิดก็เป็นสิ่งเดียวกันกับความแท้จริงของมัน

8. ความคิดเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือกาลและอวกาศ ถ้าหากว่าความคิดมีอยู่ในกาลและอวกาศมันก็จะอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ และเราก็พอจะหาพบได้ในที่บางแห่ง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความคิดเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือกาลและอวกาศ เพราะเป็นธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นนิรันดร

9. ความคิดเป็นธรรมชาติที่มีเหตุผลกล่าวคือ เราจะเข้าใจได้ต้องอาศัยเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง

ความสุข ความดี และระเบียบเกี่ยวกับเหตุผล

มีปัญหาว่า ความสุข คือความดีหรือไม่?

เพลโต ได้ใช้เหตุผลต่อไปนี้เพื่อพิสูจน์ว่า ความสุขไม่ใช่เป็นตัวแทนความดีทั้งหมด

1. ความดีคือจุดประสงค์ที่สูงสุดที่ทุกคนปรารถนา เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง มีความสมบูรณ์และเพียงพอ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องมาเพิ่มเติมคุณค่าให้แก่ความดีอีก เป็นสิ่งที่ผู้มีปัญญาต้องแสวงหาและปรารถนากันยิ่งนัก แต่ความสุขไม่ได้มีลักษณะเหล่านี้

2. ความดีไม่ว่าจะเป็นความดีในปัจจุบันก็เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาโดยแท้จริง แต่เนื่องจากความสุขชนิดต่าง ๆ มักจะมีความขัดแย้งกันเอง เพราะฉะนั้น ความสุขจึงไม่ใช่ความดี

3. ความดีเป็นจุดประสงค์สูงสุด แต่ความสุขในหลายกรณีเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาจากใหม่จากความกลมกลืนบางอย่างทางร่างกาย

เพลโต ถือว่าความสุขที่เกิดจากการรับประทานอาหารอร่อย โดยสาระสำคัญแล้วก็มีลักษณะอันนี้ เพราะว่า การรับประทานอาหารอร่อยขึ้นอยู่กับความต้องการที่มีอยู่ก่อนแล้ว อนึ่ง ความสุขเช่นนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาโดยแท้จริง เพราะว่าธรรมชาติของความสุขเหล่านี้มีอยู่เพื่อกำจัดความทุกข์ ความบาดหมาง หรือความต้องการ เราจึงตกลงได้ว่าความสุขบางชนิดไม่ใช่ความดีแต่ประการใด

กิจกรรมทางจิตใจเป็นความดีหรือไม่?

นับว่าเป็นความจริงเหมือนกันที่ว่าสภาวะทางจิตใจ เมื่อปราศจากความรู้สึกลับกันเกิดจากความสุข (สุขเวทนา) แล้วก็ไม่ใช่เป็นอันเดียวกันกับความดี ชีวิตที่เกี่ยวข้องกันกิจกรรมทางจิตใจคือชีวิตที่มีการใช้สติปัญญา ความรู้ ความฉลาดและความจำ ถ้าบุคคลไม่สามารถมีความรู้สึกลับกันเกิดจากความสุขและความทุกข์ (สุขทุกข์เวทนา) อาจเป็นชีวิตที่ไม่น่ารื่นรมณ์ก็ได้ ไม่มีใครมีความพอใจเพียงกับการนึกคิด เขาต้องแสวงหาความสุขตามความคิด

ของเขาเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ความดีไม่ใช่เพียงเป็นสิ่งที่เราควรพึงพอใจเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่เราควรกระทำด้วยและความดีต้องมีความสุขเจือปนอยู่ด้วยเหมือนกัน

ชีวิตที่มีความกลมกลืนกัน

เนื่องจากความสุขและกิจกรรมทางจิตใจทั้งสองมีส่วนสำคัญต่อความดี และทั้งสองก็ยังไม่พอเพียงคือว่าต้องมีคุณธรรมเรื่องความอยู่ดีกินดี ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เชื่อมต่อระหว่างความสุขและกิจกรรมทางจิตใจทั้งสองอัตราส่วนของความรู้สึกรักและกิจกรรมทางจิตใจที่ประกอบกันขึ้นเป็นชีวิตผสม ย่อมถูกกำหนดโดยปัญญาซึ่งทำหน้าที่สูงสุดเกี่ยวกับการตัดสินใจด้วยเหตุผล

จากแง่นี้เป็นเหตุให้เพลโตต้องทำการแยกแยะความสุขชนิดต่าง ๆ คือคำตอบทั่ว ๆ ไปมีว่า ความสุขที่เจือไปด้วยความทุกข์มีค่าน้อยกว่าความสุขล้วน ๆ ความสุขเหล่านั้นเป็นความสุขที่ปราศจากความทุกข์ซึ่งติดตามมาในภายหลัง สำหรับเหตุผลนี้ ความสุขทางสุนทรียศาสตร์ และความสุขอันเกิดจากการใช้สติปัญญาย่อมดีกว่า สูงกว่า ความสุขอันเกิดจากประสาทสัมผัส ซึ่งเต็มไปด้วยความทะเยอทะยานและความทุกข์นานาประการ

ความสุขที่จำเป็นจริง ๆ นั้นได้แก่ความสุขที่ประกอบด้วยความปรารถนาในสิ่งที่เป็นฝ่ายนามธรรมและต้องรวมอยู่ในชีวิตที่มีการอยู่ดีกินดี นอกจากนี้แล้วยังต้องเพิ่มความสุขที่เกิดจากศิลปะและวิทยาศาสตร์ ความคิดตรึงตรองและการรู้จักประมาณและจากคุณธรรมทางจริยธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่นอกเหนือไปจากนี้ก็มีความสุขที่เกิดจากการเข้าถึงความจริง (สัจธรรม)

ความหมายทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับมติของเพลโตก็คือว่า ความรู้สึกอันเป็นสุขและกิจกรรมทางจิตใจทั้งสองมีความสำคัญต่อคุณธรรมเรื่องการอยู่ดีกินดีของบุคคล และดังนั้นคำสอนของเพลโตได้ทำให้ทฤษฎีต่าง ๆ ของพวกไซนิคส์และไซเรนนิคส์เป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง และชีวิตที่ดีที่สุดสำหรับปัจเจกชนนั้น คือชีวิตที่เป็นเอกภาพซึ่งสติปัญญา อารมณ์และความปรารถนา ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความกลมกลืนกันโดยมีเหตุผลเป็นเครื่องกำหนด

6. เหตุผลในจักรวาล

ความกลมกลืนของความสุขและกิจกรรมทางจิตใจที่สมบูรณ์นี้ซึ่งก่อให้เกิดความอยู่ดีกินดีของชีวิตอันเกิดมาจากความได้สัดส่วน มาตรฐานและความงาม แต่ลักษณะเหล่านี้เป็นพวกเดียวกันกับปัญญามากกว่าความสุข เพราะว่าเหตุผลที่อยู่ในอำนาจแห่งความ

นี้ก็เป็นบ่อเกิดของระเบียบและความสมบูรณ์ของจักรวาล เพลโตจึงสรุปว่า ความดีของปัจเจกชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปัญญามากกว่าความสุข เหตุผลเป็นเครื่องกำหนดว่าอะไรเป็นความดี หาใช่ความรู้สึกไม่ ดังนั้นเพลโตจึงปฏิเสธคำกล่าวของพวกโปรแทกกอเรียน และยืนยันว่าพระเจ้าไม่ใช่มนุษย์เป็นเครื่องวัดของทุกสิ่งทุกอย่าง ความคิดเรื่องเทวปัญญาและความกลมกลืนกันไม่ใช่ความปรารถนาและความรู้สึกของมนุษย์เป็นเครื่องกำหนดการอธิบายเรื่องความจริงชั้นสูงสุดของจักรวาล

ความคิดสำหรับวิญญาณชั้นต่ำแต่ละดวงย่อมมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าและความเจริญรุ่งเรืองเหมือนพระเจ้า ความชั่วช้าที่ต่ำทรามที่สุดสำหรับมนุษย์ก็คือการรักตนเองมากเกินไป มนุษย์ควรรักบุคคลผู้มีวิญญาณที่สูงกว่าและพยายามที่จะเข้าถึงระดับเดียวกันกับเขาเหล่านั้น วิญญาณมี 2 ส่วน คือ วิญญาณที่เป็นอมตะ และวิญญาณที่เป็นอมตะและความรู้เป็นกิจกรรมของวิญญาณที่เป็นอมตะ

เหตุผลหรือสติปัญญาในฐานะที่เป็นลักษณะแห่งการเข้าใจความแท้จริงก็คือผู้จัดระเบียบที่เหมาะสมแห่งการกระทำของมนุษย์ ความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นบ่อเกิดที่สำคัญแห่งความชั่วทั้งหลายและอวิชชาในทางปฏิบัติแล้วหมายถึงความไม่รู้จากฐานะอันสมควรของตนเองและดำเนินไปอยู่ในจักรวาล (คือแสดงออกในรูปของมายากล)

“หากไม่ได้นักปรัชญาเป็นนักปกครอง หรือไม่ได้นักปกครองที่รู้ปรัชญาแล้ว จะไม่มีวันสิ้นสุดแห่งความทุกข์ยากของมนุษย์อย่างแน่นอน”
(เพลโต)

สรุปเนื้อหาสำคัญในบทที่ 5

1. เฟลโต มีทัศนะเกี่ยวกับ ความดี ความชั่ว ความดี คือ โลกแห่งความบริสุทธิ์เป็นความคิดไม่เปลี่ยนแปลง ความดีมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง เราทำความดีเพื่อความดี มีใช่เพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น ความชั่ว คือโลกแห่งประสาทสัมผัสเปลี่ยนแปลงได้
2. เหตุผลเป็นความดี อันสูงสุดของมนุษย์
3. จุดมุ่งหมายของชีวิต คือ การปลดปล่อยวิญญาณออกจากความทุกข์
4. ชีวิตที่ประกอบด้วยเหตุผลเป็นชีวิตที่สูงที่สุดของมนุษย์
5. เรื่องความสุข มนุษย์ไม่ควรแสวงหาความสุขตอนใกล้จะสิ้นชีวิต ความสุขควรแสวงหาเมื่อเรามีชีวิตอยู่
6. เฟลโต มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ความยุติธรรมในความหมายที่บริสุทธิ์คือ ความดี
7. จริยศาสตร์พื้นฐาน คือ - การฝึกฝนอบรมของพลเมืองให้มีความซื่อสัตย์สุจริต
  - มีคุณธรรมเกี่ยวกับความดี
  - มีการอยู่ดีกินดี
8. จริยศาสตร์ของปัจเจกชน ได้แก่ การที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองดีด้วยการเชื่อฟังกฎหมายของรัฐ
9. องค์ประกอบที่สำคัญของรัฐตามที่เฟลโตได้กำหนดเอาไว้ คือ
  - นักปกครองต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความฉลาด กล้าหาญ ยุติธรรม และรู้จักประมาณ
  - ทหารต้องมีความกล้าหาญ มีหน้าที่ป้องกันประเทศและรักษาความสงบภายในประเทศ
  - กรรมกร ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และมีระเบียบวินัยในตัวเอง
10. คุณธรรมที่สำคัญ 4 ประการคือ
  - ความฉลาด ความยุติธรรม
  - ความกล้าหาญ และความรู้จักประมาณ
11. วิญญาณของมนุษย์ตามทัศนะของเฟลโต มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีเหตุผล และส่วนที่มีอารมณ์ ปัญหาเป็นคุณธรรมพิเศษของวิญญาณที่มีเหตุผล ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมพิเศษของวิญญาณที่มีอารมณ์ ส่วนความรู้จักประมาณมีอยู่ในความรู้สึก และความปรารถนาที่มีต่อเหตุผล

12. ความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ในสังคมตามที่เพลโตแบ่งไว้ มี 3 ประการคือ
  1. ความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ และรักษาความรู้เอาไว้
  2. ความปรารถนาที่จะรับใช้ประเทศชาติบ้านเมือง
  3. ความต้องการที่จะผลิตวัสดุที่ต้องการออกมาใช้เพื่อความสะดวกในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์
13. คุณธรรม 2 ประเภท คือ
  1. คุณธรรมทางสังคม ได้แก่ ความยุติธรรม ความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเคารพบูชา การมีความซื่อสัตย์ ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ฯลฯ
  2. คุณธรรมของปัจเจกชน ได้แก่ ความกล้าหาญ การควบคุมตนเอง การสงวนรักษา การเคารพตนเอง ความรู้จักประมาณ และการมีวินัยธรรม
14. รัฐในอุดมคติ และนักปกครองในอุดมคติ เป็นความพยายามที่คนรุ่นหลังจะต้องสร้างขึ้นให้เป็นจริง โลกจึงจะมีสันติสุข สันติภาพ และมีภราดรภาพ
15. เรื่องความสุขของมนุษย์ เพลโตถือว่า ความสุขทางสุนทรียศาสตร์และความสุขอันเกิดจากการใช้สติปัญญายอดเยี่ยมกว่า และสูงกว่า ความสุขอันเกิดจากประสาทสัมผัส ซึ่งเต็มไปด้วยความทะเยอทะยาน และความทุกข์นานาประการ
ประเด็นที่กล่าวมานี้ทั้งหมด เป็นเนื้อหาสำคัญในบทที่ 5 ซึ่งนำมากล่าวทบทวนเพื่อให้นักศึกษาอ่านเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

อรติ โลกนาสิกา

ความริษยาเป็นเหตุทำให้โลกฉิบหาย (ว.ว.) (พุทธศาสนสุภาษิต)

7. คำถาม-คำตอบ บทที่ 5

1. อะไร? คือความดีสูงสุดของมนุษย์
ตามทัศนะของเพลโต
- เหตุผล
2. จุดหมายปลายทางของชีวิตคืออะไร?
- การปลดปล่อยวิญญาณออกจากความทุกข์ จนวิญญาณสามารถรู้จักโลกแห่งความเป็นจริงได้
3. ส่วนสำคัญของมนุษย์ตามที่เพลโตได้แบ่งไว้ มี กี่ส่วน
  - 1) หน้าที่ทางร่างกาย
  - 2) ความปรารถนา
  - 3) ความจงใจ
4. เพลโตได้แบ่งจริยศาสตร์ออกเป็นกี่ประเภท
  - 1) จริยศาสตร์ของปัจเจกชน
  - 2) จริยศาสตร์ของรัฐ
5. จริยศาสตร์ของรัฐมีวัตถุประสงค์อย่างไร?
  - 1) ฝึกฝนพลเมืองให้มีความซื่อสัตย์
  - 2) มีคุณธรรมเกี่ยวกับความดี
  - 3) มีการอยู่ดีกินดี
6. ส่วนประกอบของรัฐตามที่เพลโตได้กำหนดเอาไว้มีอะไรบ้าง?
  - 1) ชนชั้นปกครอง
  - 2) ทหาร
  - 3) กรรมกร
7. คุณธรรมที่สำคัญในจริยศาสตร์ของเพลโตมีอะไรบ้าง?
  - 1) ปัญญาหรือความฉลาด
  - 2) ความยุติธรรม
  - 3) ความกล้าหาญ
  - 4) ความรู้จักประมาณ
8. บรรดาคุณธรรมทั้ง 4 ประการ นั้น ข้อไหนสำคัญที่สุด
- ความยุติธรรมเพราะความยุติธรรมได้คลุมไปถึงคุณธรรมข้ออื่น ๆ ทั้งหมด

9. ความยุติธรรม กล่าวโดยย่อคืออะไร?
- สติปัญญา ความมีพลัง และความเป็นเอกภาพ
10. ความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ในสังคมนั้นแบ่งออกเป็นกี่ประการ
1) ความต้องการที่จะแสวงหาความรู้และรักษาความรู้เอาไว้
2) ความปรารถนาที่จะรับใช้ประเทศชาติบ้านเมือง
3) ความต้องการที่จะผลิตวัสดุที่ต้องการออกมาใช้
11. เพลโตได้แบ่งคุณธรรมไว้กี่ประเภท
1) คุณธรรมของปัจเจกชน
2) คุณธรรมของสังคม
12. บุคคลผู้มีความยุติธรรม คือคนเช่นไรตามทัศนะของเพลโต
- ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องนำทางชีวิตมุ่งพินิจพิจารณาที่จะทำความเข้าใจ ความคิดเรื่องการพัฒนาส่วนต่าง ๆ ของดวงวิญญาณทั้งหมด

สติมโต สุเว เสบูโย

คนมีสติเป็นผู้ประเสริฐทุกวัน (ส.ส. 15/306) (พุทธศาสนสุภาษิต)

สติมา สุขเมตติ

คนมีสติย่อมได้รับความสุข (ส.ส. 15/306) (พุทธศาสนสุภาษิต)

แบบฝึกหัดบทที่ 5

1. เพลโต เป็นนักปรัชญายุคทองของกรีกมีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตอย่างไรอธิบาย
2. จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์ ของปัจเจกชนกับจริยศาสตร์ของรัฐตามที่เพลโตได้กล่าวไว้
3. ท่านมีความเข้าใจจริยศาสตร์ของเพลโต ในหัวข้อต่อไปนี้อย่างไร อธิบาย
  - ก. รัฐในอุดมคติ
  - ข. นักปกครองในอุดมคติ
4. คุณธรรมที่สำคัญในจริยศาสตร์ของเพลโตแตกต่างจากคุณธรรมพิเศษของอริสโตเติลอย่างไร อธิบาย และข้อไหนสำคัญที่สุดในบรรดาคุณธรรมเหล่านั้น เพราะเหตุใด